

7. Smith S. C. Crimes and Punishment: Local Responses to the Trial of Japanese War Criminals in Malaya and Singapore, 1946–1948. *South East Asia Research*. 1997. Vol. 5, Iss. 1. Pp. 41–56.
8. Cheah W. L. An Overview of the Singapore War Crimes Trials (1946–1948): Prosecuting Lower-level Accused. *Singapore Law Review*. 2016. Vol. 34. Pp. 1–46.
9. Okada E. The Australian Trials of Class B and C Japanese War Crime Suspects, 1945–51. *Australian International Law Journal*. 2009. Vol. 16. Pp. 47–80.
10. Trefalt B. Japanese War Criminals in Indochina and the French Pursuit of Justice: Local and International Constraints. *Journal of Contemporary History*. 2014. Vol. 49, Iss. 4. Pp. 727–742.
11. Schouten L. Netherlands East Indies' War Crimes Trials in the Face of Decolonization. *War Crimes Trials in the Wake of Decolonization and Cold War in Asia, 1945–1956: Justice in Time of Turmoil* / ed. by K. von Lingen. Palgrave Macmillan, 2016. Pp. 195–220.
12. Chamberlain S. W. A Reckoning: Philippine Trials of Japanese War Criminals. Madison : University of Wisconsin Press, 2019. 272 pp.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-582-5-57>

СУЧАСНІ ЗАКОНИ І ЗВИЧАЇ ВІЙНИ

Тодорова Олександра Віталіївна

студентка магістратури факультету морського права

Науковий керівник: Достдар Руслана Миколаївна

кандидатка юридичних наук, доцентка,

доцентка кафедри морського та господарського права

Національного університету кораблебудування

імені адмірала Макарова

м. Миколаїв, Україна

Сучасні закони і звичаї війни становлять комплекс норм міжнародного гуманітарного права, які покликані регулювати поведінку держав і воюючих сторін під час збройних конфліктів, мінімізувати шкоду, якої зазнає цивільне населення, та забезпечити дотримання принципу людяності навіть в умовах бойових дій. У зв'язку з активізацією воєнних конфліктів у ХХІ столітті, а особливо з масштабною збройною агресією російської федерації проти України, актуальність дослідження законів і звичаїв війни значно зросла. Війна, яка триває

вже роки, демонструє як системні порушення міжнародного гуманітарного права, так і необхідність посилення механізмів контролю, відповідальності та імплементації міжнародних норм у національне законодавство держав.

Проблематика сучасних законів і звичаїв війни представлена в численних працях українських та зарубіжних учених. Серед дослідників, чий напрацювання стали науковим підґрунтям цього дослідження, варто назвати М. Гнатовського, І. С. Ганенко, І. Жаровська, В. О. Шут, Н. Н. Мамедов, М. І. Яланська, Г. Юдківську, М. Буроменського та інших. Їхні дослідження висвітлюють розвиток гуманітарного права, проблеми застосування норм у сучасних конфліктах, питання відповідальності за воєнні злочини та функціонування міжнародних інституцій, зокрема Міжнародного кримінального суду.

Система законів і звичаїв війни формувалася протягом сотень років, і сьогодні її основу становлять нормативні акти міжнародного гуманітарного права, серед яких ключове значення мають Женевські конвенції 1949 року та їхні Додаткові протоколи, Гаазькі конвенції, а також численні резолюції ООН. Як наголошує М. Гнатовський: «міжнародне гуманітарне право є не просто зібранням норм, а системою, побудованою на принципах гуманності, спрямованою на обмеження страждань, яких завдає війна» [1, с. 74].

Женевські конвенції зосереджують увагу на захисті осіб, які не беруть або перестали брати участь у воєнних діях. Вчені І. С. Ганенко, В. О. Шут, М. І. Яланська зазначають: «фундаментальна цінність Женевських конвенцій полягає у визнанні абсолютної цінності людського життя і гідності навіть у воєнний час» [2, с. 225]. Конвенції регламентують порядок захисту поранених, хворих, медичного персоналу, поводження з військовополоненими та цивільним населенням.

Гаазьке право регулює методи та засоби ведення війни. Його основна мета – обмежити використання зброї, яка завдає надмірних страждань або має невибірковий характер. Г. Юдківська підкреслює: «новітні технології – дрони, кіберзброя, автономні системи – потребують актуалізації класичних норм гуманітарного права, адже вони створюють безпрецедентні загрози для цивільного населення» [3, с. 140].

Окрему увагу необхідно приділити звичаям війни. Звичаєве гуманітарне право є універсальним, оскільки його норми обов'язкові для всіх держав, незалежно від того, чи є вони учасниками конкретних міжнародних договорів. Н.Н. Мамедов зауважує: «звичаєві норми не лише доповнюють договірне право, але й у багатьох випадках є ефективнішими, оскільки спираються на усталену практику держав» [4, с. 103].

Сучасні збройні конфлікти, включно з війною росії проти України, демонструють численні порушення законів та звичаїв війни: невибіркові обстріли, застосування заборонених боєприпасів, атаки на цивіль-

ну інфраструктуру, катування військовополонених, депортації дітей, примусові зникнення.

На думку М. Буроменського, «масштаб воєнних злочинів, які фіксуються в Україні, ставить перед міжнародним співтовариством питання не лише про дотримання гуманітарних норм, а й про ефективність наявних механізмів притягнення винних до відповідальності» [5, с. 4].

Суттєвою проблемою залишається недостатній рівень імплементації норм міжнародного гуманітарного права державами-учасницями. І. Жаровська підкреслює, що «важливість гармонізації національного законодавства з нормами міжнародного гуманітарного права полягає у створенні умов, за яких притягнення до відповідальності стає не формальністю, а реальним механізмом забезпечення справедливості» [6, с. 52].

Отже, сучасні закони і звичаї війни є важливою частиною міжнародного гуманітарного права, яке виконує критично значущу функцію у процесі регулювання збройних конфліктів. Аналіз наукових праць свідчить, що гуманітарне право продовжує розвиватися під впливом нових викликів, технологій та реалій сучасних війн. Основними проблемами залишаються забезпечення належного виконання норм, відповідальність за воєнні злочини, а також необхідність оновлення міжнародно-правових механізмів контролю.

В умовах агресії проти України ці питання набувають особливого звучання. Міжнародне гуманітарне право виступає не лише системою норм, а й інструментом захисту людської гідності, прав людини та міжнародної безпеки. Саме тому подальший розвиток, тлумачення та застосування законів і звичаїв війни має залишатися одним із ключових напрямів діяльності міжнародної спільноти.

Література:

1. Гнатовський М. М. Судовий фронт збройного конфлікту між Україною та Російською Федерацією. *Право України*. 2020. № 12. С. 74–85.
2. Ганенко І. С., Шут В. О., Яланська М. І. Женевські конвенції та новітні технології війни: проблеми ефективного правового застосування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Вип. 87(4). С. 224–230.
3. Юдківська Г. Ю. Європейські гарантії суддівської незалежності (матеріали круглого столу. *Слово Національної школи суддів України*. 2016. № 3. С. 136–149.
4. Мамедов Н. Н. Сфера застосування міжнародного гуманітарного права під час збройних конфліктів. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Юридичні науки*. 2023. Т. 34(73), № 3. С. 102–106.

5. Буроменський М. В. Загальні принципи права як джерело міжнародного права. *Приватне та публічне право*. 2023. № 1. С. 3–9.

6. Жаровська І. Ефективність правил ведення війни та норм міжнародного гуманітарного права: аналіз сучасної доктрини. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2022. Т. 9, № 4. С. 51–56.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-582-5-58>

ПОНЯТТЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Шашурина Наталія Геннадіївна

*здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії
з міжнародного права
кафедри морського та міжнародного права
Міжнародного гуманітарного університету
м. Одеса, Україна*

Останні десятиріччя характеризуються стрімким зростанням уваги міжнародної спільноти до проблем охорони навколишнього природного середовища. Масштабні екологічні катастрофи, незаконна торгівля видами дикої фауни і флори, транскордонне переміщення небезпечних відходів, незаконна вирубка лісів та незаконний видобуток природних ресурсів змусили державу і міжнародні організації шукати ефективні правові механізми протидії таким діям. У зв'язку з цим у науковій літературі та практиці дедалі частіше вживається термін «екологічні злочини» (environmental crimes, crimes against the environment, ecocrimes).

Попри широке вживання, поняття екологічного злочину досі не отримало єдиного універсального визначення в міжнародному праві. Його зміст варіюється залежно від контексту: кримінально-правового, адміністративно-правового чи спеціалізованих міжнародних конвенцій.

Єдиним випадком, коли серйозне умисне знищення природного середовища прямо визнано міжнародним злочином, є стаття 8(2)(b)(iv) Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Ця норма кваліфікує як воєнний злочин умисний напад, здійснений із усвідомленням того, що він спричинить широкомасштабне, довготривале й серйозне пошкодження природного середовища, яке буде явно надмірним порівняно з конкретною та безпосередньо очікуваною військовою вигодою